

l'Associació per la Cultura de Mallorca». — El 30 de novembre de 2005 Isabel Graña va defensar al Departament de Filologia Catalana de la Universitat Autònoma de Barcelona la seva tesi doctoral «Els poetes de l'Escola Mallorquina i l'Associació per la Cultura de Mallorca». El treball, redactat sota la direcció del doctor Jaume Aulet (UAB), fou avaluat per un tribunal format pels doctors Jordi Castellanos (UAB), Joan Mas i Vives (UIB), Pere Rosselló Bover (UIB), Magí Sunyer (URV) i Francesc Xavier Vall (UAB), i obtingué la qualificació d'excel·lent *cum laude*.

El plantejament de la tesi és ambiciós per la seva dualitat, atès que combina l'estudi de la història cultural amb el de la història literària. Pel que fa al primer aspecte, el treball se centra en el període 1917-1939, especialment en l'Associació per la Cultura de Mallorca, entitat fundada amb la intenció d'impulsar la cultura catalana i de vertebrar el sentiment d'identitat na-

cional. L'Associació, activa entre 1923 i 1936 —amb un parèntesi entre els anys 1926 i 1930 a causa, entre altres raons, de la censura del govern de Primo de Rivera, que en prohibeix algunes activitats—, exerceix una tasca dinamitzadora remarcable: auspicia publicacions com el *Quadern Mensual*, el *Calendari Mallorquí* o les *Poesies completes* de Llorenç Ribet; programa conferències i cursos de llengua i cultura; promou la celebració de tres edicions dels Jocs Florals de Mallorca, els anys 1923, 1924 i 1935; i el 1932 organitza un viatge a Barcelona per celebrar amb els principatins la consecució de l'Estatut. El 1924 assumeix els costos d'edició de l'*Almanac de les Lletres* (1921-1936), i manté una estreta relació amb la revista *La Nostra Terra* (1928-1936), màxim òrgan d'expressió dels poetes de l'Escola Mallorquina. De fet, Graña interpreta l'Associació, que qualifica de «projecte cultural alternatiu», com el substitut d'una estructura de govern incapaç d'atendre la metamorfosi socioeconòmica de l'època. Igualment, invoca el testimoni del poeta Guillem Colom, promotor de l'Associació i alhora membre destacat de l'Escola, segons el qual l'Associació per la Cultura de Mallorca i l'Escola Mallorquina són projectes complementaris.

Graña es basa en aquesta complementarietat per encastar en l'estudi històric el segon eix de la investigació, l'examen contextualitzat de l'obra creativa dels poetes dels anys vint i trenta. L'itinerari de la tesi ressegueix, així, segons remarca l'autora en la declaració d'intencions llegida en l'acte de defensa, la trajectòria dels poetes mallorquins «des de l'etapa inicial de formació a Barcelona, fins a la creació de les diverses entitats autòctones, les plataformes de grup, les nombroses edicions de revistes i diaris en les quals participen i, finalment, la culminació d'aquest camí amb la creació i el desenvolupament de l'Associació per la Cultura de Mallorca».

Des del punt de vista del sistema literari, Graña no defuig el tractament d'algunes qüestions metodològicament controvertides. D'una banda, l'assumpció problemàtica, a Mallorca, dels corrents noucentistes i, en conseqüència, el caràcter gairebé heroic de la generació d'intel·lectuals mallorquins que, a pesar de les dificultats personals que això implicava, apostaren per un projecte de modernitat que pretenia conjurar la asincronia entre l'illa i el Principat.

Un altre punt polèmic és la definició del terme Escola Mallorquina, que Graña entén com un element més en l'exercici de superació i revisió de la Renaixença. Cal recordar que aquesta denominació ha servit per designar tres èpoques de la poesia produïda a Mallorca: *a*) en l'accepció més àmplia, que parteix de les teoritzacions inicials de Josep Lluís Pons i Gallarza a la *Revista Balear de Literatura, Ciencia y Arte*, continuades per Miquel dels Sants Oliver i per Gabriel Alomar, abraça prop d'un segle: des dels romàntics fins als poetes dels anys cinquanta; aquesta primera definició; *b*) en una segona accepció, l'Escola inclou Joan Alcover, Costa i Llobera i els seus successors (Maria Antònia Salvà, Llorenç Ribet, Miquel Ferrà, Guillem Colom, Miquel Forteza i Joan Pons i Marquès, entre altres); *c*) la tercera comprèn únicament els successors o epígons. Pel que fa a les revisions crítiques que se n'han fet, Josep M. Llompart proposa utilitzar la tercera accepció del terme, la més reduïda. Per la seva banda, Gregori Mir defineix l'Escola com el conjunt de característiques comunes als poetes mallorquins que produeixen la seva obra entre 1900 i 1950 aproximadament. Mir destaca el paper formador de la Universitat de Barcelona i afirma que l'Escola Mallorquina es troba tan lligada a la revista *La Nostra Terra* que si en comptes de parlar d'Escola Mallorquina hom es referís a la promoció poètica de *La Nostra Terra* els problemes de definició se simplificarien molt. Igualment, l'estudiós relaciona el concepte amb els corrents ideològics dels intel·lectuals mallorquins de l'època i destaca la importància de Josep M. Quadrado, que accepta les literatures regionals i una llengua catalana única, però també defensa i justifica —com Miquel dels Sants Oliver— una singularitat històrica mallorquina. Al seu torn, Jordi Castellanos postula

que es produeix una apropiació del terme pel sector noucentista, i que, progressivament, l'èmfasi del concepte es desplaça dels aspectes ideològics als formals: així, si per a Alomar l'ideal de l'Escola té una base política nacionalista, gràcies a Carner el concepte va derivant vers un model de llengua i un classicisme cristià.

A banda de les esmentades, Graña analitza detingudament les contribucions a l'estudi del terme fetes per Jaume Aulet, Jaume Vidal Alcover o Damià Ferrà-Ponç. Davant aquest debat ideològic, l'estudiosa no renuncia a adoptar l'etiqueta «Escola Mallorquina», a la qual reconeix una utilitat pragmàtica, però proposa, i així ho indica clarament en el text llegit en l'acte de defensa de la tesi, «alliberar el concepte de càrregues ideològiques innecessàries i restringir el seu ús, aplicant-lo només al grup de poetes que el va reivindicar com a propi». Les conclusions del treball remarquen que l'Escola és formada «per un grup de poetes que assumeixen com a pròpia la doctrina estètica dels que declaren com els seus mestres, Miquel Costa i Llobera i Joan Alcover» i que «en un evident procés de mitificació, reformulen i perpetuen el seu model estètic resistint-se a la renovació dels models literaris que es produeix a la resta d'Europa amb l'inici de les avantguardes».

En el camp de la historiografia literària, la tesi omple un buit significatiu en l'estudi de la literatura catalana del segle xx d'àmbit insular. Les investigacions de Damià Pons s'han ocupat profusament dels escriptors mallorquins modernistes, i les de Josep Massot i Muntaner han traçat un mapa meticulós de la història cultural de la guerra i la postguerra. Els anys vint i trenta —i, en general, l'anomenada generació de 1917—, en canvi, no havien merescut fins ara un estudi de conjunt, i aquesta és una de les principals aportacions de la línia de treball de Graña. A això cal afegir la recuperació d'entitats i figures poc conegudes, com el Foment de Cultura de la Dona de Sóller i les escriptores Maria Mayol i Maria Verger. És destacable també el valor historicodocumental de l'apèndix de textos —que inclou testimonis sobre els poetes mallorquins i la crítica literària i sobre les activitats organitzades per l'Associació per la Cultura de Mallorca— i la relectura provocadora d'una poesia que l'estudiosa no veu tan immobilista com alguns sectors (des de Llorenç Villalonga fins als poetes dels anys cinquanta) havien volgut considerar. Per tot plegat, és d'esperar que el treball sigui aviat accessible en format de llibre. [M. Po.]